

PWYLLGOR **PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO**

DYDDIAD **30 MEHEFIN 2022**

TEITL **CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL**

PWRPAS YR ADRODDIAD **AMLINELLU GWAITH ARCHWILIO MEWNOL AM Y CYFNOD
HYD AT 30 EBRILL 2022**

AWDUR **LUNED FÔN JONES - RHEOLWR ARCHWILIO**

GWEITHREDIAD **DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y CYNNWYS A
CHEFNOGI'R GWEITHREDIADAU SYDD EISOES WEDI'U
CYTUNO GYDA'R GWASANAETHAU PERTHNASOL**

1. CYFLWYNIAD

1.1 Mae'r adroddiad yma yn crynhoi gwaith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 31 Ionawr 2022 hyd 30 Ebrill 2022.

2. GWAITH A GWBLHAWYD YN Y CYFNOD

2.1 Cwblhawyd y gwaith canlynol o gynllun 2021-22 yn y cyfnod hyd at 31 Mai 2021:

Disgrifiad	Nifer
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol	16

Ceir manylion pellach ar y gwaith yma yng nghorff yr adroddiad hwn ac yn yr atodiadau amgaeedig.

2.2 Adroddiadau Archwilio

2.2.1 Mae'r tabl canlynol yn gosod allan yr archwiliadau o'r cynllun a gwblhawyd yn y cyfnod hyd at 31 Mai 2022, gan ddangos y lefel sicrwydd perthnasol a chyfeiriad i'r atodiad perthnasol.

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	LEFEL SICRWYDD	ATODIAD
Trefniadau Diogelu	Corfforaethol	-	Cyfyngedig	Atodiad 1
Brexit	Corfforaethol	-	Digonol	Atodiad 2
Côd Rheoli Ariannol	Corfforaethol	-	Uchel	Atodiad 3
Dynodiadau iaith	Corfforaethol	-	Digonol	Atodiad 4
Defnydd o Gardiau Pryniant	Corfforaethol	-	Cyfyngedig	Atodiad 5
Cronfeydd Answyddogol Ysgolion	Addysg	Ysgolion	Cyfyngedig	Atodiad 6
Hylendid Bwyd	Amgylchedd	Gwarchod y Cyhoedd	Cyfyngedig	Atodiad 7
Trefniadau Adfer Trychineb	Cyllid	Ar draws yr Adran	Digonol	Atodiad 8
Rheoli Prosiect – Uwchraddio E-financials	Cyllid	Cyfrifeg	Uchel	Atodiad 9
Newid Data Sefydlog	Cyllid	Pensiynau a Chyflogau	Uchel	Atodiad 10
Taliadau Bonws i Weithwyr Gofal	Cyllid	Pensiynau a Chyflogau	Digonol	Atodiad 11
Storiel	Economi a Chymuned	Amgueddfeydd ac Orielau	Digonol	Atodiad 12
Amgueddfa Lloyd George	Economi a Chymuned	Amgueddfeydd ac Orielau	Uchel	Atodiad 13

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	LEFEL SICRWYDD	ATODIAD
Trefniadau Llywodraethu Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	BUEGC	–	Uchel	Atodiad 14
Dyledion	Oedolion, lechyd a Llesiant	Oedolion	Digonol	Atodiad 15
Diogelu Asedau Preswylwyr	Oedolion, lechyd a Llesiant	Preswyl a Dydd	Digonol	Atodiad 16

2.2.2 Mae lefelau sicrwydd cyffredinol archwiliadau yn syrthio i un o bedwar categori fel y dengys y tabl isod.

LEFEL SICRWYDD	UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.
	DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.
	CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.
	DIM SICRWYDD	Ystyrir bod y rheolaethau mewn lle yn annigonol gyda methiant i gyflawni amcanion.

3. GWAITH AR Y GWEILL

3.1 Roedd y gwaith canlynol ar y gweill ar 31 Mai 2022:

- Cynlluniau Parhad Busnes a Gwersi a Ddysgwyd (*Corfforaethol*)
- Trefn Gwynion (*Corfforaethol*)
- Grantiau Cefn Gwlad (*Amgylchedd*)
- Trefniadau Asesu Risg a Rhaglen Hyfforddiant (*Plant a Chefnogi Teuluoedd*)

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor dderbyn yr adroddiad hwn ar waith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 31 Ionawr 2022 hyd at 31 Mai 2022, sylwebu ar y cynnwys yn ôl dymuniad yr aelodau, a chefnogi'r gweithrediadau cytunedig sydd eisoes wedi'u cyflwyno i reolwyr y gwasanaethau perthnasol.

TREFNIADAU DIOGELU

1. Cefndir

1.1 Mae'n ofyniad statudol fod pawb sy'n gweithio yn y sector gyhoeddus yn cwblhau hyfforddiant Cam-drin Domestig / Trais yn y Cartref. Adroddwyd yn y Bwrdd Bregusrwydd a Chamfanteisio Rhanbarthol fod darparwyr arbenigol trais yn y cartref wedi gweld cynnydd o 35-40% mewn cyfeiriadau. Mae'r Panel Strategol Diogelu yn awyddus i weld cynnydd yn y niferoedd staff sy'n cwblhau'r modiwl. Mae sicrhau bod staff wedi derbyn yr hyfforddiant hwn yn hollbwysig er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gwneud popeth o fewn ei allu i gefnogi unigolion ac i godi ymwybyddiaeth.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd cynnal adolygiad i'r niferoedd o staff Cyngor Gwynedd sydd wedi cwblhau modiwl e-ddysgu mandadol Camdriniaeth Domestig, a bod rheolwyr yn ymwybodol o'r staff sydd heb ei gwblhau er mwyn hyrwyddo ei bwysigrwydd a chynyddu'r nifer sydd yn ei gwblhau. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu dilysu data system MoDS yn annibynnol, gwirio fod staff llaw wedi eu cynnwys/ystyried yn y data, a bod Rheolwyr wedi derbyn canllawiau defnyddwyr ar gyfer medru gweld cofnodion hyfforddiant eu staff ar y system hunanwasanaeth.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r Cyngor yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	1
CANOLIG	0
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Gwelwyd fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer sicrhau fod pob aelod o staff Cyngor Gwynedd wedi cwblhau modiwl e-ddysgu mandadol Camdriniaeth Domestig, ond bod angen tynhau ar rai agweddau a chyflwyno rheolaethau newydd er mwyn lliniaru'r risgiau amlygwyd.

- 5.2 Gwelwyd fod y modiwl wedi bod yn destun trafodaeth cyson yng nghyfarfodydd y Grŵp Gweithredol Diogelu, gyda sawl ymgais ar eu rhan i annog staff i'w gwblhau. Derbyniwyd gwybodaeth gan y Swyddog E-Ddysgu mai ond data mewn perthynas ag unigolion sydd wedi cwblhau'r modiwl y gall y gwasanaeth allforio o system MoDS, ond nid aelodau staff sydd angen cwblhau'r hyfforddiant.
- 5.3 Mae'r gallu gan reolwyr, drwy'r system hunan wasanaeth, i wirio pa aelodau staff o'u tîm uniongyrchol sy'n parhau heb gwblhau'r hyfforddiant. Gwelwyd fod canllawiau ar gyfer sut i wneud hynny wedi eu rhannu gyda reolwyr
- 5.4 Cadarnhaodd y Swyddog E-ddysgu fod pawb sydd wedi cwblhau'r e-fodiwl hyd yn hyn wedi gwneud hynny drwy Porth E-ddysgu'r Cyngor. Eglurodd fod pecynnau hyfforddiant ar gael i aelodau staff nad oes ganddynt fynediad at y fewnrwyd, gyda'r disgwyl fod rheolwyr wedyn yn danfon cadarnhad fod yr hyfforddiant wedi ei gwblhau i staff gweinyddol MoDS, ar gyfer diweddarau'r system. Nid oes unrhyw reolwr hyd yn hyn wedi gwneud hyn. Echdynnodd y gwasanaeth Archwilio Mewnol ddata mewn perthynas â phawb oedd wedi cwblhau'r modiwl hyd at 21 Chwefror 2022. Roedd 3,324 o aelodau staff wedi ei gwblhau ar y pryd, gyda datganiad y Swyddog E-ddysgu yn awgrymu nad yw unrhyw un o'r 3,324 yn staff llaw/heb fynediad at y fewnrwyd.
- 5.5 Mewn perthynas â derbyn data mewn perthynas â aelodau staff sydd heb gwblhau'r modiwl, cadarnhaodd y Rheolwr Arloesi gyda Technoleg a Cynnal a Chadw Systemau fod modd derbyn adroddiad drwy wasanaeth adroddiadau MoDS, ond nad oedd yn weithredol gan nad oedd cais penodol i'w greu wedi ei dderbyn.
- 5.6 Gwelwyd fod y data ar 7 Mawrth 2022 yn cadarnhau fod 4,665 o aelodau staff yn parhau heb gwblhau'r hyfforddiant. Fodd bynnag, gwelwyd fod y data yn cynnwys staff asiantaeth, aelodau staff sydd eisoes wedi gadael, a hefyd enwau ysgolion, llyfrgelloedd a chanolfannau hamdden. Ni ellir dibynnu'n llwyr ar y data hyn i roi ffigwr terfynol ar gyfer y nifer sydd heb gwblhau'r e-fodiwl gan fod nifer o ffactorau angen cael eu cymryd i ystyriaeth o ran pa mor "lân" yw'r data. Gwelwyd mai'r adrannau gyda'r niferoedd uchaf o staff heb gwblhau'r e-fodiwl yw'r adrannau sydd â nifer uchel o staff llaw/achlysurol, sydd heb fynediad at y fewnrwyd, sef Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, a Priffyrdd a Bwrdeistrefol.

6. Camau Gweithredu

Mae Tîm MoDS wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Sicrhau bod hyfforddiant priodol yn cael ei drefnu i adrannau sydd â niferoedd uchel o staff llaw/achlysurol, gyda chyfarwyddyd i'w dosbarthu i'r swyddogion sydd heb gwblhau'r hyfforddiant Cam-drin Domestig.**
- **Cynhyrchu rhestr o staff sydd heb gwblhau hyfforddiant oddi ar adroddiadau MoDs gyda cyngor y Gwasanaeth TG, gan ddsbarthu rhestr i adrannau/rheolwyr ar gyfer annog eu staff i gwblhau'r hyfforddiant, gan bwysleisio pwysigrwydd gwirio bod y data yn gyfredol ac yn gywir.**

BREXIT**1. Cefndir**

1.1 Ar 23 Mehefin 2016, pleidleisiodd 52% i adael yr Undeb Ewropeaidd mewn refferendwm. Ar 31 Rhagfyr 2020, gadawodd y Deyrnas Unedig yr Undeb Ewropeaidd. Rhwng y dyddiadau yma ac ymhellach, mae llawer o ansicrwydd wedi bod am sawl agwedd o fywyd yng Ngwynedd, Cymru a'r Deyrnas Unedig wedi Brexit. Mae wedi bod yn gyfrifoldeb ar y Cyngor trwy'r cyfnod yma i sicrhau eu bod wedi paratoi i reoli'r effeithiau negyddol posib ddaw yn sgil Brexit.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle i leihau effeithiau negyddol Brexit ar bobl Gwynedd a'r Cyngor. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio trefniadau ar gyfer rheoli risgiau ac unrhyw faterion sy'n codi yn sgil Brexit a all amharu ar weithrediadau'r Cyngor, gwirio bod swyddogion cyfrifol wedi'u dynodi, yn adnabod y risgiau ac yn eu rheoli a gwirio bod trefniadau cyfathrebu digonol yn fewnol ac allanol, megis adrodd yn fewnol ar risgiau a'u rheolaeth ac adrodd yn allanol ar newidiadau sydd yn effeithio pobl Gwynedd ac ar unrhyw adnoddau sydd ar gael.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Sefydlwyd Grŵp Brexit yn 2018 gyda'r briff i 'edrych ar effeithiau posib Brexit ar sefydliad a sut all y Cyngor sicrhau parhad gwasanaeth'. Mae trawstoriad o swyddogion o wahanol adrannau yn mynychu cyfarfodydd rheolaidd y Grŵp.

- 5.2 Y Grŵp yma sydd yn gyfrifol am gofrestr risg Brexit sydd yn cael ei diweddarau yn rheolaidd pan fydd newid i unrhyw un o'r risgiau cynwysedig. Gwelwyd bod cofrestr risg Brexit gyda chofnod o'r risgiau sydd wedi eu hamlygu gan wahanol swyddogion parthed Brexit. Mae adran yn cael ei nodi ar gyfer pob risg yn ogystal â'r maes mae'n effeithio, disgrifiad o'r risg, sgôr 'Effaith', prif risgiau cysylltiedig, sgôr 'Tebygolrwydd', Sgôr risg a mesurau rheoli i'w hystyried/gweithredu. Mae hefyd colofn yn y gofrestr risg yn manylu perchennog pob risg o dan y golofn gyda phennawd 'Cyfrifoldeb Pwy'. Gwelwyd bod enw yn y golofn yma ar gyfer y rhan fwyaf o risgiau ond roedd 13 allan o 64 risg heb enw yn y golofn hon gyda phedwar o risgiau wedi'u sgorio'n isel a'r gweddill yn gymedrol ond gwelwyd bod dau o'r risgiau heb weithrediad yn eu herbyn ac yn ymddengys eu bod yn ddibynnol ar effaith/newidiadau i'r farchnad (ar y cyfan 17% heb enw yn erbyn y gweithrediadau).
- 5.3 I sicrhau bod Gwynedd yn gweithredu ar y safon uchaf, roedd cyfathrebiad rhwng y Cyngor a sefydliadau eraill. Gwelwyd o gofnodion cyfarfodydd y Grŵp bod swyddogion yn adrodd yn ôl wedi iddynt fynychu trafodaethau perthnasol am Brexit gyda chyrff eraill megis Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC), Llywodraeth Cymru, yr Heddlu a chynghorau eraill.
- 5.4 Mae 10 risg ar y gofrestr risg Brexit yn berthnasol i gyflenwadau o gynnyrch/offer. Mae camau posib i liniaru'r risgiau wedi eu hamlygu ar y gofrestr ac wedi eu gweithredu ble mae modd. Mae COVID wedi bod ar y brig o ran pryderon effeithiau ar y gadwyn gyflenwi ers yn gynnar yn 2020. Mae adroddiad wedi ei chynhyrchu gan Archwilio Mewnol ar risgiau gyda'r gadwyn gyflenwi yn ystod COVID. Gwelwyd o'r archwiliad bod rheolaeth dda o risgiau wedi bod gyda'r gadwyn gyflenwi ers 2020.
- 5.5 Mae 'ardrawiad ar fusnesau' ac 'arian Ewrop' yn ddau risg gyda sgôr risg uchel o 20/25 gan yr Adran Economi a Chymuned ar gofrestr risg Brexit. Mae'r risgiau yma yn effeithio cyllid ar gyfer busnesau Gwynedd. Ni all y Cyngor sicrhau bod arian ar gael i'r busnesau ond maent yn cymryd camau i roi'r gwasanaeth gorau i fusnesau Gwynedd. Mae'r wybodaeth ddiweddaraf ar newidiadau masnachu oherwydd Brexit wedi bod ar gael i fusnesau ar wefan y Cyngor. Mae'r Adran hefyd wedi bod yn ymateb i ymgynghoriadau ar wahanol adroddiadau'r Llywodraeth mewn perthynas ag amaeth.

6. Camau Gweithredu

Mae pob swyddog yn y Grŵp wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Sicrhau bod swyddog cyfrifol yn cael eu penodi ar gyfer pob gweithrediad ar gofrestr risg Brexit.**

CÔD RHEOLI ARIANNOL

1. Cefndir

1.1 Mae'r Côt Rheoli Ariannol wedi'i gynllunio i gefnogi arfer da mewn rheolaeth ariannol ac i gynorthwyo awdurdodau lleol i ddangos eu cynaliadwyedd ariannol. Mae'r côd yn canolbwyntio ar werth am arian, llywodraethu, arddulliau rheolaeth ariannol, gwydnwch ariannol a chynaliadwyedd ariannol.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod Cyngor Gwynedd yn cwrdd â gofynion Côt Rheoli Ariannol CIPFA. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu cwblhau hunanasesiad er mwyn gwirio cydymffurfiaeth y Cyngor gyda'r côd, ac er mwyn adnabod os oes camau rhaid eu gweithredu er mwyn cryfhau trefniadau rheolaeth ariannol ymhellach.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

4.1 Mae'n ofniad bod Awdurdodau Lleol yn gallu profi eu bod yn bodloni gofynion y côd. I'r perwyl yma, cwblhaodd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol a'r Uwch Reolwr Cyllid hunanasesiad o gydymffurfiaeth y Cyngor yn erbyn gofynion y côd, gan gynnwys asesiad o brosesau, gweithdrefnau a threfniadau llywodraethu.

4.2 Mae'r hunanasesiad yn cynnwys gosodiad o 17 o gwestiynau allweddol a baratowyd gan CIPFA o fewn canllaw ymarferwyr sydd yn cyd-fynd â'r Côt Rheoli Ariannol. Gwiriwyd y trefniadau rheoli ariannol sydd mewn lle gan y Cyngor ar gyfer pob un o'r 17 safon, a gwelwyd fod gan y Cyngor lefel dda o gydymffurfiaeth gydag agweddau'r Côt Rheoli Ariannol.

4.3 Gwelwyd tystiolaeth addas gan yr Adran Gyllid i gyd-fynd a chyfiawnhau â'r ymatebion i'r hunanasesiad. Roedd y dystiolaeth yn cynnwys adroddiadau i'r Cabinet a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, Datganiad Llywodraethu Blyneddol, Asesiad Cynaliadwyedd Ariannol, datganiadau o gyfrifon a strategaethau ariannol.

DYNODIADAU IAITH**1. Cefndir**

1.1 Cynlluniwyd Polisi Iaith Gymraeg Cyngor Gwynedd mewn ymateb i ofynion Safonau'r Iaith Gymraeg a osodwyd gan Lywodraeth Cymru, i gynnig gwasanaeth Gymraeg i'r cyhoedd ac i hybu mwy o ddefnydd o'r Gymraeg o fewn gwasanaethau. Mae'r Polisi yn nodi sut bydd y Cyngor yn cynllunio a darparu gwasanaeth dwyieithog i boblogaeth Gwynedd, gyda gwaith yn cychwyn ar Brosiect Dynodiadau Iaith yn 2016.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer mapio lefelau iaith swyddi a sgiliau staff Cyngor Gwynedd er mwyn sicrhau fod pobl Gwynedd yn derbyn y gwasanaeth dwyieithog gorau posibl, yn ogystal ag ymateb i ofynion y Polisi Iaith a Safonau'r Gymraeg. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu adolygu allbynnau'r Tîm Prosiectau Dynodiadau Iaith mewn perthynas â dynodi ac asesu sgiliau gwranddo a siarad, darllen a deall, ac ysgrifennu staff y Cyngor, yn ogystal â gwirio fod gwasanaethau yn gweithredu yn briodol ble nad yw gofynion sgiliau iaith wedi eu cyrraedd.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Gwelwyd fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer mapio lefelau iaith swyddi a sgiliau staff Cyngor Gwynedd, ond bod angen tynhau ar rai agweddau er mwyn lliniaru'r risgiau amlygwyd.

- 5.2 Gwelwyd bod y Tîm Dynodiadau Iaith wedi cyflwyno holiadur hunan asesiad sgiliau lefel iaith swyddi'r Cyngor ar y system hunan wasanaeth yn ystod 2019/20. Gwelwyd yn Tachwedd 2021, un adran yn unig sef YGC, o adrannau'r Cyngor oedd gyda pob aelod o'u staff wedi cwblhau'r hunan asesiad, gyda'r adrannau eraill yn amrywio rhwng 27.3% a 94.4%. Ymddengys mai niferoedd isel o staff llinell flaen sydd wedi cwblhau'r holiadur am nad oes ganddynt fynediad at y fewnrwyd. Cadarnhaodd y Swyddog Dysgu a Datblygu Iaith Gymraeg fod pob ymdrech yn cael ei wneud i ymweld â'r aelodau staff yma ac i barhau ar hyn o bryd i gwblhau hunan asesiadau papur.
- 5.3 Hyd at 21 Ionawr 2022, roedd 4,173 allan o oddeutu 7,000 o aelodau staff Cyngor Gwynedd (yn cynnwys ystadegau Byw'n Iach ac Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru) wedi cwblhau hunan asesiad er mwyn canfod eu lefel iaith. Ar gyfer yr archwiliad, gwiriwyd sampl o 5% yn fanwl, sef asesiadau 209 aelodau staff, er mwyn canfod os yw eu lefelau iaith yn cyrraedd gofynion eu swyddi, neu fel arall, bod camau wedi eu cymryd i geisio codi eu lefelau iaith. O'r sampl, gwelwyd nad oedd lefel iaith 31 aelod o staff yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swyddi. O'r 31, mae 4 wedi derbyn/cwblhau hyfforddiant er mwyn codi lefel eu iaith. O'r 27 yn weddill, sydd yn gweithio i wasanaethau gyda niferoedd uchel o staff llinell flaen, mae'n awgrymu bod diffyg ymrwymiad gan unigolion a rheolwyr i flaenoriaethu'r hyfforddiant, ac i drefnu hyfforddiant addas ar gyfer patrymau gwaith ac anghenion staff llinell flaen.
- 5.4 Gwelwyd fod Penaethiaid yn derbyn adroddiadau chwarterol yn adrodd ar ystadegau eu hadrannau mewn perthynas â sawl aelod staff sydd wedi/heb gwblhau hunan asesiad, ac yn neu ddim yn cyrraedd gofynion iaith eu swyddi. Yn ogystal, mae cyfarfodydd Fforwm Dynodiadau Iaith yn cael eu cynnal yn chwarterol, ble mae cynrychiolwyr o wahanol adrannau o fewn y Cyngor yn cyfarfod ar gyfer trafod unrhyw rwystrau ieithyddol, gyda'r Tîm Dynodiadau Iaith yn cynnig cyngor a datrysiadau.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Tîm Dynodiadau Iaith wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Parhau i gael 100% o staff y Cyngor i gwblhau holiadur hunan asesiad sgiliau iaith, gan gynnwys cyflwyno holiaduron papur i staff heb fynediad at y fewnrwyd.
- Parhau i asesu anghenion hyfforddiant staff sydd ddim yn cwrdd â dynodiadau iaith eu swyddi, gan ddarparu opsiynau priodol ar eu cyfer.

DEFNYDD O GARDIAU PRYNIANT

1. Cefndir

1.1 Mae'r Cyngor yn ddefnyddio cardiau Barclaycard i archebu nwyddau/gwasanaethau a mae gan ambell gwasanaeth hawl i godi arian parod gyda'r cardiau. Defnyddir system BSM ('*Barclay Spend Management*') i godio, gymeradwyo, fonitro a rheoli gwariant. Yn ystod 2020/2021 adroddwyd o'r system BSM bod 40 o swyddogion wedi archebu drwy gerdyn credyd y Cyngor gyda 76 o swyddogion wedi'u cofrestru gyda cherdyn gan Gyllid.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod gwasanaethau wedi gweithredu ar gardiau pryniant y Cyngor yn briodol a bod eu defnydd yn ddilys, yn ogystal â sicrhau bod trefniadau prynu, monitro a chymeradwyo taliadau wedi digwydd yn brydlon. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio sampl o wariant cardiau credyd i gadarnhau bod gweithdrefnau priodol mewn lle ac yn cydymffurfio â chyfansoddiad a pholisïau'r Cyngor.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r Cyngor yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Risg	Nifer
UCHEL IAWN	0
UCHEL	1
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Mae cyfansoddiad y Cyngor ar gyfer gweinyddu/rheoli gwariant drwy gardiau pryniant yn datgan '*Ni chaff unrhyw gerdyn credyd neu gerdyn talu o unrhyw fath at ddibenion y Cyngor ei gadw na'i ddefnyddio gan unrhyw swyddog oni chytunid hynny ymlaen llaw gyda'r Pennaeth Cyllid ar ôl derbyn cais gan y Prif Swyddog priodol.*

Lle caniateir prynu gyda cherdyn credyd neu gerdyn talu, rhaid i'r swyddog sy'n defnyddio'r cyfleuster hwnnw ddarparu dogfennau digonol i gefnogi pob pryniant yn cynnwys anfoneb/derbynneb T.A.W. yn daladwy. Ni chaniateir unrhyw brynu preifat trwy ddefnyddio cerdyn credyd neu gerdyn talu o'r fath.'

- 5.2 Gwelwyd bod rheolaethau ffurfiol yn bodoli ar gyfer darparu cerdyn credyd i swyddogion y Cyngor a sefydlu defnyddwyr ar y system *BSM* gyda chanllawiau ar sut i weinyddu a rheoli'r gwariant drwy'r system *BSM*. Gwelwyd bod rheolaethau yn briodol a bod yr Uwch Dechnegydd Cyllid yn gyfrifol am gadw cofnod o ddefnyddwyr a chynnal cysoniadau misol fel bod y taliadau yn cysoni ar ddiwedd flwyddyn.
- 5.3 O'r sampl o swyddogion oedd wedi gwario yn ystod 2020 hyd at 2021, gwelwyd mai swyddogion awdurdodedig yn unig oedd wedi archebu a chodio gwariant, a bod y gwariant o fewn y trothwy a ddynodir ar eu cyfer.
- 5.4 Derbyniwyd gwybodaeth bod swyddogion cyfrifol yn derbyn e-bost wythnosol yn eu hatgoffa i ddiweddarau'r system h.y. angen codio a/neu gymeradwyo gwariant. Mae biliau misol *Barclaycard* yn cael eu talu drwy ddebyd uniongyrchol felly dylai'r holl wariant gael eu prosesu yn *BSM* mor fuan â phosib. Fodd bynnag, ymddengys o'n sampl a wiriwyd nad yw pob swyddog yn codio a chymeradwyo yn brydlon.
- 5.5 Adroddwyd bod y rheolwyr cyfrifol gyda mynediad i'r system i greu adroddiadau monitro gwariant ar gyfer eu gwasanaeth eu hunain. Fodd bynnag, nid oes gofyn iddynt gynnal gwiriadau ar gyfer rheoli gwariant all olygu bod trafodion annilys ddim yn cael eu hadnabod.
- 5.6 Wrth archwilio'r sampl a ddetholwyd, gwelwyd fod swyddogion y Cyngor wedi delio ag un achos lle roedd trafodion amheus wedi ymddangos ar y cyfrif fel canlyniad i dwyll gan bartïon allanol oedd wedi defnyddio manylion un o'r cardiau prynu i dderbyn nwyddau. Roedd hyn yn gyfanswm o 33 o drafodion rhwng Awst 2020 a Medi 2020. Gwelwyd fod y rheolaethau wedi gweithio'n effeithiol gan fod y trafodion wedi cael eu tynnu i sylw'r gwasanaeth Cyllid, a bod y mater wedi ei ddatrys gyda'r arian wedi cael ei adennill gan ddarparwr y cerdyn. Mater i ddarparwr y cerdyn yw ymchwilio'r mater ymhellach.
- 5.7 Yn ogystal, nid oes trefniadau yn y broses i gadarnhau bod nwyddau wedi'u derbyn, h.y. nid oes cadarnhau i'r sawl sydd yn cymeradwyo'r taliad/codio bod y nwyddau/gwasanaeth wedi cael eu derbyn. Golyga hyn bod y proses yn agored i gamdriniaeth a/neu daliad am wasanaeth/nwyddau heb eu derbyn/darparu.
- 5.8 Gwelwyd hefyd bod modd ddefnyddio'r cerdyn i archebu tanysgrifiadau (*subscriptions*) ond nid oes canllawiau ar gyfer rheoli hyn.

6. Camau Gweithredu

Awgrymir i Benaethiaid atgoffa deiliaid cyllideb ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Adnabod bod y gwariant wedi cael eu derbyn wrth gweithredu ar y codio a chymeradwyo ar y system yn brydlon.**

- Cynnal gwiriadau rheolaeth ar gyfer sampl o wariant, yn benodol heb god gwariant a chymeradwyaeth yn eu herbyn.

Mae'r Uwch Dechnegydd Cyllid wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Datblygu'r canllawiau cardiau credyd i gynnwys gwybodaeth ar gyfer rheoli tanysgrifiadau.
- Ychwanegu at y canllawiau proses wirio ar gyfer nwyddau/gwasanaeth wedi eu derbyn '*goods recieved*' i gyd-fynd â'r wybodaeth yn y canllawiau ar gyfer adrodd i *Barclaycard* am wariant ar y cerdyn am nwyddau/gwasanaeth heb eu derbyn.

CRONFEYDD YSGOLION**1. Cefndir**

1.1 Mae paragraff 16.22.1 o gyfansoddiad y Cyngor yn nodi:

Lle mae Swyddog y Cyngor, yn rhinwedd ei swydd, yn gyfrifol am arian neu nwyddau sydd yn eiddo Cronfa sy'n gysylltiedig ag un o sefydliadau'r Cyngor, ac amcan y gronfa yn cydfynd â'r gwasanaeth a ddarperir gan y Cyngor:

(a) Rhaid i'r Swyddog gadw'r holl arian neu nwyddau sy'n eiddo'r gronfa answyddogol ar wahân i rai'r Cyngor.

(b) Rhaid cadw cyfrifon iawn, a'u cadw ar wahân i rai'r Cyngor.

(c) Rhaid i'r corff sy'n rheoli'r gronfa benodi person cymwys yn archwiliwr, i archwilio gweithgareddau'r gronfa yn flynyddol, ac i adrodd i'r corff sy'n rheoli'r gronfa neu i'r Llywodraethwyr yn achos ysgolion neu golegau.

(ch) Rhaid i'r adroddiadau blynyddol hyn fod ar gael i'r Archwilyr Mewnol eu harchwilio os gofynnant amdanynt.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr adolygiad oedd sicrhau bod trefniadau cyfrifyddu'r cronfeydd ysgol yn drylwyr ac yn unol â rheolau ariannol y Cyngor. Er mwyn cyflawni hyn, holwyd holl benaethiaid ysgolion Gwynedd er mwyn cael darlun cyffredinol o'r sefyllfa, ac yn sgil yr ymatebion, bydd archwiliad pellach yn cael ei gynnal ym mlwyddyn ariannol 2022-23, lle bydd ysgolion yn cael eu dethol am archwiliad llawn.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel y ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	1
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Anfonwyd holiadur cronfeydd ysgol i holl benaethiaid ysgolion cynradd, dilynol, uwchradd ac arbennig Gwynedd. Derbyniwyd ymateb gan 89% o'r ysgolion a chadarnhawyd bod gan o leiaf 78% o ysgolion Gwynedd gronfa/cronfeydd ysgol:

Cronfa Ysgol	Nifer	Canran
Oes	74	78%
Na	11	12%
Heb dderbyn ymateb	10	10%

- 5.2 Yn bennaf, defnyddir y cronfeydd ar gyfer talu am ffrwythau, bws nofio, tripiâu ysgol, gweithgareddau ar gyfer disgyblion, talu am offer ac adnoddau ychwanegol, rhoddion, gwerthu gwisg ysgol a.y.b. Mae rhai ysgolion hefyd yn defnyddio'r cronfeydd ar gyfer ad-dalu staff am bryniant adnoddau. Mae gan sawl un o'r ysgolion fwy nag un gronfa.
- 5.3 O'r 74 ysgol a fynegodd bod ganddynt gronfa neu gronfeydd ysgol, mae gan 52 (70%) ohonynt bolisi cyfredol neu ganllaw ar gyfer gweinyddu'r gronfa. 5 Pennaeth (7%) yn unig oedd wedi derbyn hyfforddiant, a nododd un Pennaeth, *"wedi derbyn hyfforddiant flynyddoedd yn ôl pan oedd y Sir yn trefnu cyfarfodydd clwstwr yn Nolgellau."*
- 5.4 Derbyniwyd gwybodaeth ynglŷn â balansau cronfeydd 65 o'r ysgolion (nodir bod gan rai o'r ysgolion fwy nag un cronfa). Roedd balansau'r ysgolion unigol yn amrywio'n sylweddol gyda'r swm lleiaf yn £351.39 mewn ysgol gynradd a'r swm uchaf yn £185,520.01 mewn ysgol uwchradd.
- 5.5 Mynegodd 56 (76%) o'r ysgolion bod archwiliwr annibynnol yn archwilio eu cyfrifon a bod oddeutu 59% o'r cyfrifon yma wedi cael eu harchwilio yn 2021, 2022 neu yn y broses o gael eu harchwilio ar hyn o bryd. Nid oedd rhai o'r cyfrifon wedi cael eu harchwilio ers peth amser gyda rhai yn nodi 2017, 2018 a 2019 ar gyfer yr archwiliad diwethaf, a nodwyd rhai bod Covid-19 wedi effeithio ar hyn. Nid oes gan 14 o'r ysgolion archwiliwr annibynnol yn archwilio eu cyfrifon.
- 5.6 Holwyd pryd cyflwynwyd y cyfrifon i'r corff llywodraethu i'w craffu a'u cymeradwyo ddiwethaf. Mae 34 o'r ysgolion wedi cyflwyno'r cyfrifon i'r corff llywodraethu i'w craffu unai yn ystod 2021, 2022 neu wedi mynegi bod bwriad i'w cyflwyno yn eu cyfarfod nesaf. Derbyniwyd sawl ymateb yn nodi nad oeddynt wedi gwneud ers cyn y pandemig, a 2 ysgol yn nodi nad oeddynt yn ymwybodol bod rhaid gwneud hyn.
- 5.7 Ymholwyd y Swyddog Adnoddau Cynorthwyol ynglŷn â threfniadau hyfforddi llywodraethwyr ar gronfeydd ysgol, a nodwyd nad oes hyfforddiant o'r fath yn bodoli ar hyn o bryd. Mae hyfforddiant cyllidol cyffredinol yn rhywbeth sydd eisoes wedi cael ei amlygu fel pwnc mae'r llywodraethwyr yn awyddus i dderbyn hyfforddiant arno. Trafodwyd y posibilrwydd o gynnwys gwybodaeth ynglŷn â chronfeydd ysgolion mewn sesiynau o'r fath petai hyfforddiant yn cael ei gynllunio yn y dyfodol.

Yn y cyfamser tybir y buasai cyflwyniad o wybodaeth sylfaenol ynglŷn â'r cronfeydd a'u cyfrifoldebau yn briodol ar gyfer llywodraethwyr tra bod y cadeiryddion yn derbyn ychydig mwy o fanylder. Nododd y Swyddog Adnoddau Cynorthwyol y byddai modd ychwanegu hyn i'r sesiynau anwytho perthnasol a baratoir i'r llywodraethwyr a chadeiryddion.

- 5.8 Mae gofyniad yn y Rheoliadau Ariannol ble disgwylir i ysgolion anfon copi o'u cyfrifon archwiliedig i'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol, ynghyd â chopi o gofnodion cyfarfod perthnasol y corff llywodraethu yn craffu a derbyn y cyfrifon, ond nifer fach iawn o ysgolion sy'n cydymffurfio â hyn.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol ar y cyd â'r Adran Addysg wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Diweddarau'r canllawiau i lywodraethwyr a phenaethiaid ar reolaeth cronfeydd ysgol.**
- **Darparu hyfforddiant i benaethiaid gan gynnwys trefniadau rheoli, gweinyddu ac archwilio'r cronfeydd ysgol.**
- **Darparu hyfforddiant ar gronfeydd ysgol yn y sesiynau anwytho ar gyfer cadeiryddion a llywodraethwyr newydd.**
- **Paratoi gwybodaeth ar gyfer y llywodraethwyr a'r cadeiryddion sydd eisoes wedi eu penodi a sicrhau eu bod yn ei dderbyn er mwyn sicrhau bod pawb yn ymwybodol o'r trefniadau a'u dyletswyddau.**
- **Archwilio sampl o gyfrifon cronfeydd ysgol yn flynyddol o 2022/23 ymlaen, gan roi sicrwydd bod y cyfrifon a'r trefniadau gweinyddu yn briodol, gan roi cyngor i'r penaethiaid yn unol â'r gofyn.**

HYLENDID BWYD

1. Cefndir

1.1 Fel sawl gwasanaeth arall o fewn y Cyngor, mae COVID-19 wedi ei gwneud yn anodd i'r Gwasanaeth Hylendid Bwyd gwblhau gwaith yn y dull arferol. Mae'r pandemig wedi amharu ar allu'r gwasanaeth i gynnal ymweliadau ac archwiliadau. Mae canllawiau yr ASB (Asiantaeth Safonau Bwyd) yn amlinellu targedau dylai pob gwasanaeth hylendid bwyd eu cyrraedd i ddal fyny gyda'r archwiliadau sydd heb gael eu cwblhau ac ym mha drefn dylid cwblhau'r rhain.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer darparu gwasanaeth effeithiol i fusnesau a defnyddwyr Gwynedd yn unol â Deddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013, a bod staff yr adran yn cydymffurfio â chanllawiau Llywodraeth Cymru wrth gyflawni eu dyletswyddau yn ystod y pandemig. Er mwyn cyflawni hyn, 'roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio'r trefniadau ar gyfer cynllunio, cynnal a gweinyddu ymweliadau hylendid bwyd.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	1
CANOLIG	4
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Gwiriwyd gwefan y Cyngor a gwelwyd fod gwybodaeth gynhwysfawr ar gael ar gyfer perchenogion busnesau bwyd Gwynedd, gan gynnwys ffurflenni cais a chyngor am redeg busnesau bwyd.

- 5.2 Mae'r gwasanaeth wedi dechrau defnyddio system 'Tascomi' yn hytrach na 'CIVICA' i reoli a storio data. Pan fudwyd y data o'r hen system i'r newydd, nodwyd bod elfennau o'r data megis manylion cyswllt y busnesau heb eu trosglwyddo yn gyflawn. O sampl o 10 busnes a detholwyd o'r system 'Tascomi', gwelwyd nad oedd manylion cyswllt wedi eu cofnodi ar gyfer un allan o deg o'r busnesau.
- 5.3 Mae cynllun adfer yr ASB (Asiantaeth Safonau Bwyd) yn nodi dylai bod busnesau newydd wedi cael eu blaenoriaethu yn gyntaf o 30/09/2021 ymlaen a dylai bod pob sefydliad gyda chategori risg A (uchel) ar gyfer hylendid bwyd dderbyn ymweliad cyn 31/03/2022. Gwelwyd ar system 'Tascomi' bod pob sefydliad gyda chategori risg A wedi derbyn ymweliad felly mae'r gwasanaeth wedi cyrraedd y targed cyn y dyddiad a osodwyd gan yr ASB.
- 5.4 Detholwyd sampl o 10 busnes oedd wedi cofrestru yn ystod y flwyddyn ariannol 2021/22. O'r sampl hwn, nid oedd ymweliad wedi ei gynnal ar gyfer 5 o'r busnesau. O'r 5 oedd wedi derbyn ymweliad, dim ond 1 oedd o fewn y targed o 28 diwrnod gyda'r hiraf yn cymryd 170 diwrnod. Mae disgwyliad bod rhywfaint o'r rhain heb eu cwblhau gan nad oedd y gwasanaeth yn weithredol yn ystod y cyfnod clo. Serch hyn, mae pryder a risg bod masnachwyr yn gweithredu am gyfnodau hir yng Ngwynedd heb sicrwydd o'u safonau bwyd.
- 5.5 Trafodwyd gyda'r Rheolwr a chytunodd bod yn bryder bod pobl yn medru gwerthu cynnyrch i lawer o bobl trwy'r sir drwy gyfryngau cymdeithasol heb gael eu harchwilio am safonau bwyd. Mae swyddogion lleol yn adnabod y rhain yn eu hardal ond nid oes manylion cyswllt ar rai o'r gwefannau ac nid oes modd i swyddogion gysylltu gyda'u cyfrifon personol a sicrhau diogelwch data'r unigolyn yn unol â chymal 17 Polisi Diogelu Data'r Cyngor. Arweiniai hyn at y datrysiad posib o gael cyfrifon cyfryngau cymdeithasol i'r gwasanaeth a chysylltu'n uniongyrchol â'r masnachwyr trwy'r llwybrau hyn.
- 5.6 Gwiriwyd sampl o 5 ymyrraeth a gynhaliwyd yn 2021/22. Nid oedd modd adrodd ar safon 4 ohonynt gan nad oedd dogfennaeth addas wedi ei uwchlwytho i 'Tascomi' yn dilyn yr ymweliad. Gwelwyd bod dogfennaeth ddigonol ar gyfer 1/5 yn cefnogi'r archwiliad, h.y. wedi ei gwblhau yn briodol a bod gwybodaeth gefnogol ar gyfer yr hyn adroddwyd Mynegodd y Rheolwr Gwarchod y Cyhoedd (Bwyd a Diogelwch) bod diffyg gwybodaeth yn cael ei adrodd ar y system yn dilyn archwiliadau yn fater sydd angen sylw'r Gwasanaeth.
- 5.7 Cadarnhaodd Rheolwr Gwarchod y Cyhoedd (Bwyd a Diogelwch) ei fod yn gyfrifoldeb arno i wirio sampl o geisiadau/ymweliadau (gwaith dydd i ddydd y Swyddogion Diogelwch Bwyd) yn fisol, er mwyn cadarnhau ansawdd y gwaith. Mynegodd bod y rhain yn cael eu cynnal ond nad oes cofnod ohonynt.

- 5.8 Detholwyd sampl o bum cwyn gan y cyhoedd er mwyn sicrhau bod cwynion yn derbyn ymateb prydlon a bod gwasanaeth priodol wedi'i ddarparu i'r cyhoedd gan y gwasanaeth. Ymddengys o'r archwiliad bod 3/5 wedi derbyn ymateb prydlon a digonol. Roedd 1/5 yn agored gyda gweithrediadau ar y gweill. Ymddengys bod 1 heb weithrediad wedi ei gofnodi yn ei erbyn ar y system 'Tascomi' ers 13/12/2021 yn awgrymu bod oedi yn y proses. Disgwylir i unrhyw achos sydd wedi cael ei weithredu/cau gael ei farcio fel 'closed' ar y system 'Tascomi'.
- 5.9 Gwiriwyd sampl o gofnod hyfforddiant tri aelod o staff. Gwelwyd o ddogfennaeth yn ffeiliau rheolaethol y gwasanaeth Bwyd a Diogelwch bod y tri wedi cwrdd â gofynion Hyfforddiant Proffesiynol Parhaus (CPD – Continuing Professional Development) perthnasol yn y maes hylendid bwyd. Fodd bynnag, gwelwyd bod diffyg mewn cwblhau hyfforddiant Diogelu Data (1 swyddog heb gwblhau'r e-fodiwl a 2 heb dderbyn y polisi Diogelu Data a Diogelu Gwybodaeth).

6. Camau Gweithredu

Mae Rheolwr Gwarchod y Cyhoedd (Bwyd a Diogelwch) wedi ymrwmo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Sicrhau bod gwybodaeth ddigonol yn cael ei gofnodi a'i arbed ar y system 'Tascomi' ar gyfer ymyraethau.**
- **Cynnal archwiliadau busnesau newydd yn fwy prydlon.**
- **Sefydlu cyfrifon cyfryngau cymdeithasol ar gyfer y gwasanaeth i alluogi'r gwasanaeth i gysylltu â busnesau sydd yn gweithredu ar-lein yn unig a heb gofrestru.**
- **Sicrhau bod pob achos/cwyn yn cael eu diweddarau'n brydlon neu yn derbyn sylw ar ôl amser penodol.**
- **Sicrhau bod cofnod o wiriadau sicrhau ansawdd gwaith a'u canlyniadau fel bod modd cyfeirio atynt pan fo angen e.e. gwella ansawdd hyfforddiant.**
- **Sicrhau bod staff y gwasanaeth wedi cwblhau a derbyn polisiau statudol Diogelu Data a Diogelu Gwybodaeth.**

ADFER TRYCHINEB TG

1. Cefndir

1.1 Mae Cynllun Adfer Trychineb yn broses neu'n gyfres o weithdrefnau a ddogfennir i adfer ac amddiffyn seilwaith TG busnes pe bai trychineb yn digwydd. Mae cynllun o'r fath fel arfer wedi'i ddogfennu ar ffurf ysgrifenedig, yn pennu'r gweithdrefnau y bydd sefydliad yn eu dilyn os bydd trychineb.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle i adfer systemau TG y Cyngor yn sgil trychineb. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio bod cynllun pwrpasol ac addas mewn lle, ymwybyddiaeth swyddogion perthnasol o'u cyfrifoldebau mewn trychineb a threfniadau gwirio systemau wrth gefn.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Yn dilyn archwiliad yn sgil colled systemau TG yng Ngorffennaf 2018, amlygwyd nad oedd cynllun adfer trychineb TG yn bodoli. Adferwyd holl systemau'r Cyngor yn llwyddiannus yn dilyn colled pŵer yn 2018 felly mae'r Cyngor wedi dangos ei fod yn gallu adfer yn effeithiol mewn argyfwng o'r fath. Cadarnhawyd bod diffyg cynlluniau ffurfiol wedi'u sefydlu er mwyn adfer mewn trychineb yn effeithiol, effeithlon ac yn gyson, yn cynnwys y gallu i ymateb i'r cyhoedd ar gyfer digwyddiadau megis ymosodiadau seibr/colledion gwybodaeth.

Golygai bod y Cyngor yn parhau i fod yn agored i'r risg o fethu adfer o drychineb yn effeithiol ac yn amserol, all arwain at ohiriadau o ddarparu gwasanaethau allweddol i bobl Gwynedd a gall cael effaith dinistriol a/neu catastroffig ar fywydau a lles pobl Gwynedd.

- 5.2 Mae 'Gwytnwch Seibr' wedi cael ei adnabod fel un o risgiau a nodi ar y gofrestr risg gorfforaethol (gofrestr byw ar 23 Mawrth 2022) gyda'r cyfrifoldeb y Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth i sicrhau lliniaru o'r risg. Nodir y dilynol fel cam weithredu yn ei erbyn: *'Fe wnaethpwyd gwaith sylweddol i wella'n amddiffynfeydd a'n gallu i adfer ein gwasanaethau pe byddai ymosodiad yn torri trwy'n rhengoedd. Mae angen ffurfioli trefniadau i brofi'r gweithdrefnau hyn.'* Ymddengys nad oes dyddiad targed wedi dynodi yn awgrymu ei fod yn risg parhaus.
- 5.3 Mynegodd y Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth bod canllawiau adfer technegol ar gyfer systemau penodol yn bodoli yn ogystal â threfn blaenoriaethu adfer systemau. Derbyniwyd copi o'r drefn blaenoriaethu systemau TG a gwelwyd ei bod yn daenlen drylwyr yn manylu pa systemau yw'r pwysicaf i'w hadfer gyntaf fesul gwasanaeth a phwy sydd yn bwynt cyswllt ar gyfer pob system.
- 5.4 Mynegodd y Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth bod gwaith i greu cynllun adfer trychineb TG wedi bod ar y gweill ers rhai blynyddoedd. Disgwylir bydd y cynllun yn cynnwys trefniadau adfer o drychineb corfforol megis llifogydd neu dân yn ogystal â thrychineb ddaw o ymosodiad seibr megis 'ransomware'. Bydd trefniadau yn cynnwys diffinio cyfrifoldebau, manylion cyswllt, gwybodaeth am drefniadau wrthgefn yn cynnwys lleoliadau, strategaeth casglu tystiolaeth ar gyfer adnabod gwendidau/datrysiadau a threfniadau ymateb i ddigwyddiadau o drychineb. Dylai'r cynllun gael ei adolygu'n rheolaidd i sicrhau ei fod yn addas.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Sefydlu a chadw cynllun adfer trychineb cynhwysfawr er mwyn sicrhau adfer llwyddiannus ac amserol o wasanaethau'r Cyngor.**

RHEOLI PROSIECT – UWCHRADDIO SYSTEMAU E-FINANCIALS

1. Cefndir

1.2 Mae Llawlyfr Rheoli Prosiectau'r Cyngor 2016 wedi ei ddatblygu i reoli ystod eang o brosiectau yn fwy effeithiol ac effeithlon. Mae'r Llawlyfr yn egluro'r egwyddorion sylfaenol ac yn cynnig arweiniad ymarferol i alluogi swyddogion gymryd y camau priodol. Bydd lefel y defnyddir y gyfundrefn yn ddibynnol ar faint y prosiect sy'n golygu nad yw'n hanfodol defnyddio pob pennawd ar gyfer pob prosiect. Mae'r system 'e-financials' yn system gyllidol sy'n rhedeg y rhaglenni canlynol - dyledwyr, credydwyr, cyfriflyfr a 'business objects' a'i gomisiynu o gwmi Advance yn cynnwys elfen cefnogol. Mae'r system yn destun i brosiect uwchraddio yn 2021/22. Penodwyd yr Ymgynghorydd Systemau fel y Rheolwr Prosiect i arwain y prosiect yn 2021.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle i reoli prosiect uwchraddio system gyllidol *e-financials*. Er mwyn cyflawni hyn, 'roedd yr archwiliad yn cwmpasu meddiannu trefniadau a dogfennau rheoli prosiect a chynnal gwaith profi ble'n bosib i wirio bod y prosiect yn cael ei redeg yn effeithiol ac effeithlon yn seiliedig ar Lawlyfr Rheoli Prosiectau Cyngor Gwynedd 2016 sydd yn cyfeirio at egwyddorion rheoli prosiectau PRINCE2.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

4.1 Derbyniwyd Datganiad Gwaith (*Statement of Work*) y prosiect sydd yn amlinellu bwriad a chwmpas y prosiect a'r gwaith yn ymwneud â uwchraddio'r system cyfredol *eFin solution* ac y symud i ryddhau fersiwn 6 o'r meddalwedd gan ystyried yr effaith ar unrhyw "gynnyrch" cysylltiedig arall sydd yn rhan o ddatrysiad *e-Fin*.

4.2 Gwelwyd bod y gwaith wedi'i gomisiynu yn Rhagfyr 2021. Meddiannwyd y Datganiad Gwaith a chynllun gydag amserlen i'r camau gweithredu oedd yn dangos bod y prosiect wedi ei gynllunio i gychwyn Ionawr 2022 a'i gwblhau/drosglwyddo drosodd i'r Cyngor erbyn yr wythnos gyntaf yn Mawrth 2022.

Yn dilyn cyfarfodydd yn Ionawr a Mawrth 2022 gyda'r Ymgynghorydd Systemau fel y Rheolwr Prosiect ymddengys bod y prosiect wedi bod yn llwyddiannus yn ei ddosbarthiad ac wedi ei weithredu o fewn yr amserlen a gynlluniwyd. Adroddwyd bod y system wedi mynd yn fyw ar 25 Chwefror 2022 gyda materion bychan yn codi ar ôl y dyddiad byw sydd yn cael eu hadnabod a'u cyfeirio ar ffurf log i gwmni 'Advance' i'w datrys.

- 4.3 Adroddwyd ar y 10 Mawrth 2022 bod y prosiect wedi cael ei gwblhau o flaen y dyddiad cynllunio ac o fewn y dyddiadau a gomisiynwyd. Eglurodd y Rheolwr Prosiect bod unrhyw faterion sydd yn codi ar ôl y dyddiad trosglwyddo bellach yn cael eu delio fel ran o'r gwasanaeth cefnogol a darparir gan 'Advance' sydd yn ran o'r pecyn mae'r Cyngor wedi'i gomisiynu.
- 4.4 Derbyniwyd tystiolaeth o'r elfennau canlynol o reoli prosiect sydd yn sylweddol i'r prosiect -
- Amserlen o'r prosiect gyda terfynau amser penodol
 - Log o broblemau yn cynnwys yr asesiadau risg yn eu herbyn
 - Rhestr wirio wrth brofi elfennau risg uchel yr system gyda perchenogion gyfrifol ar gyfer eu weithredu/cyfarthrebu.
 - Daenlen monitro cyllideb ynghyd â rhestr o daflenni amser
 - Rhestr o gyfarfodydd gyda'r cwmni Advance yn ymddangos bod cyfathrebu rheolaidd ar ddatblygiad a chynnydd y prosiect wedi digwydd.
 - log gwersi a ddysgwyd
 - tystiolaeth bod cwmni 'Advance' wedi gweithredu yn unol â'r Datganiad Gwaith a chytunwyd ar gychwyn y prosiect
 - adroddiad o'r mathau gwahanol o brofion cynhaliwyd ar gyfer profi fod data wedi mudo yn gywir
- 4.5 Mynegodd y Ymgynghorydd Systemau nad oedd angen ddarparu hyfforddiant i ddefnyddwyr ar ddiwedd y prosiect gan nad oedd y newidiadau yn ddigon sylweddol i rwystro defnyddiwr rhag allu cynnal eu gwaith.

NEWID DATA SEFYDLOG - CYFLOGAU

1. Cefndir

1.1 Mae amrediad eang o ddata staff yn cael eu storio a'u darllen yn y system cyflogau. Mae angen newid y data yma o dro i dro. Gall hyn fod yn rhywbeth syml fel newid cyfeiriad neu gyfenw i newid mewn trefn cyflogi unigolyn megis honorariwm. Mae'n bwysig bod y data yma yn ddiogel a bod trefn effeithlon mewn lle i sicrhau bod y newidiadau angenrheidiol yn cael eu gweithredu'n gywir.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle i reoli newidiadau i ddata sefydlog cyflogau staff y Cyngor a sicrhau bod y data'n cael eu trin a'u storio'n ddiogel. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio trefniadau a rheolaethau newid a mewnbynnu data sefydlog staff, gwirio trefniadau diogelu data'r gwasanaeth Cyflogau a gwirio sampl o newidiadau i ddata sefydlog er mwyn cadarnhau eu priodoldeb.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

- 4.1 Mae'r gwasanaeth Cyflogau yn derbyn ceisiadau i newid data gan sawl ffynhonnell. Ar y cyfan mae ceisiadau yn dod ar ffurf TR139, TR139a neu TR140. Dyma'r ffurflenni statudol i lenwi manylion aelod o staff parthed cychwyn mewn swydd, newid manylion swydd/staff a therfynu swydd yn ôl eu trefn. Gwiriwyd effeithiolrwydd a hygyrchedd y ffurflenni hyn a gwelwyd eu bod yn cynnwys blychau ar gyfer yr holl fanylion perthnasol ac yn glir a hawdd i'w defnyddio. Mae'r system hunanwasanaeth yn galluogi staff i newid rhai manylion data penodol am eu hunain yn y system Cyflogau heb orfod gwneud cais. Caiff newidiadau i deitl, enw, enw dewisol, cyfenw a chyfeiriad eu gweithredu yn awtomatig yn y system Cyflogau wedi i aelod o staff newid eu manylion drwy'r system hunanwasanaeth.
- 4.2 Gwiriwyd sampl o 20 o geisiadau a wnaethpwyd i'r gwasanaeth Cyflogau trwy ffurflenni TR a chyfathrebiadau amgen. Roedd amrediad o geisiadau o wahanol gyflogresi wedi eu cynnwys yn y sampl.

Ym mhob achos a wiriwyd, roedd y newid wedi ei weithredu yn gywir yn y system Cyflogau yn seiliedig ar adroddiadau 'ISWAS' o'r system, sef adroddiad adnabod newidiadau data'r system. Cytunwyd y data ar y system i'r sampl o geisiadau a gwelwyd mai gwerth cyfartalog a gymerwyd i weithredu newidiadau ar y system, wedi i'r gwasanaeth dderbyn y cais oedd 5 diwrnod. Credir bod hyn yn amser derbyniol ac yn dangos bod y gwasanaeth yn gweithredu ar newidiadau yn amserol.

- 4.3 Gwiriwyd sampl o 10 aelod o staff newydd ers Ebrill 2021. Dewiswyd 5 aelod o staff a gychwynnodd ym mis Mai a 5 aelod a gychwynnodd ym mis Medi. Dewiswyd amrediad o staff o wahanol swyddi a chyflogresi i sicrhau bod y sampl yn adlewyrchiad o'r Cyngor cyfan. Gwelwyd o'r gwiriadau bod y manylion a fewnbynwyd yn y system gyflogau yn cytuno â'r hyn ar y ffurflen TR139 ar gyfer pob aelod o staff yn y sampl.
- 4.4 Mynegodd y Rheolwr Cyflogau bod tua 100 aelod o staff gyda mynediad i'r system gyflogau. Staff Cyllid ydy'r rhain ar y cyfan: Cyflogau, Pensiynau, Archwilio, Cyfrifyddu a TG. Mae hefyd rhai aelodau staff o Gefnogol ac unigolion sy'n gyfrifol am adrodd ar salwch adrannol gyda mynediad i'r system. Mae'n ofynnol i bob cyfrif newid eu cyfrinair pob 3 mis. Mae'r Rheolwr Cyflogau, fel y gweinyddwr system yn gwirio'r rhestr o staff sydd gyda mynediad ac yn dileu cyfrifon sydd heb ddefnyddio'r system ers 6 mis neu fwy.
- 4.5 Archwiliwyd i ble mae'r data o'r system Cyflogau yn cael ei gadw. Adroddwyd bod data system Cyflogau wedi ei gadw mewn 3 lleoliad. Mae 'log' yn cael ei gadw yn awtomatig o lwyddiant rhedeg y data wrthgefn, sydd hefyd yn digwydd yn awtomatig. Mae'r data wrthgefn a 'replication' yn cael ei redeg ar gyfer y system gyfan yn ddyddiol. Derbyniwyd tystiolaeth gan yr Arweinydd Technegol (Cymwysiadau) bod y system wedi cael ei hadfer o fersiwn wrthgefn yn y gorffennol. Gwelwyd bod y broses wedi bod yn llwyddiannus a bod cofnod clir o beth adferwyd a phryd.
- 4.6 Gwiriwyd hyfforddiant pob aelod o staff Cyflogau ar y Modiwl Datblygu Staff yn System Swyddi Gwynedd. Allan o 9 aelod o staff a wiriwyd, darganfuwyd bod 2 heb gwblhau e-ddysgu Diogelu Data a 4 heb gwblhau e-ddysgu Diogelu Gwybodaeth. Allan o 9 aelod o staff, darganfuwyd bod 2 heb dderbyn un neu fwy o'r polisiau Diogelu Data a Diogelu Gwybodaeth. Mae dros 3 mlynedd ers i bob aelod o staff dderbyn y polisiau hyn. Cymeradwywyd y fersiynau diwygiedig o'r polisiau hyn ym Mai 2021. Dylai staff sy'n gweithio gyda data personol weithredu'n unol â pholisiau a mynychu hyfforddiant diweddaraf y Cyngor. Yn ystod cyfnod ymgynghorol yr adroddiad hwn, derbyniwyd gopiâu o ebyst anfonwyd gan y Rheolwr Cyflogau yn gofyn i staff gwblhau'r hyfforddiant a pholisiau perthnasol.

TALIADAU BONWS I WEITHWYR GOFAL

1. Cefndir

1.1 Yn dilyn cyhoeddiad 17 Mawrth 2021, cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd y bydd Llywodraeth Cymru yn ariannu taliad bonws i staff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol a staff gofal cymdeithasol i gydnabod eu cyfraniad eithriadol yn ystod pandemig COVID-19. Mae'r taliad yn daliad un tro cyfateb i £735 y pen, gyda didyniadau ar gyfer treth incwm, cyfraniadau yswiriant gwladol a phensiwn. Ar ôl didyniadau bydd y rhan fwyaf o weithwyr yn derbyn oddeutu £500. Daw'r bonws ar ben y taliad arbennig o £500 i weithwyr cartrefi gofal a gweithwyr gofal cartref a gyflwynwyd ym mis Mai 2020 i gydnabod eu gwaith yn ystod ton gyntaf y pandemig. Roedd y bonws hwn yn cael ei roi i grŵp ehangach o weithwyr gofal cymdeithasol, mynegir yn y canllawiau "Cynllun cydnabyddiaeth ariannol Llywodraeth Cymru ar gyfer y GIG a gofal cymdeithasol" bod y swyddi cymwys Gwasanaethau Cymdeithasol yn cynnwys: *"Holl staff gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdodau lleol gan gynnwys; Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol, penaethiaid gwasanaeth a'r holl staff o dan y rheolwyr hyn gan gynnwys staff cymorth, gweithwyr cymdeithasol a chynorthwyywyr gwaith cymdeithasol."*

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer gweinyddu taliadau bonws i weithwyr Gofal. Er mwyn cyflawni hyn, adolygwyd y trefniadau ar gyfer adnabod, cyfathrebu a dilysu taliadau, gwirio sampl o daliadau a wnaed i sicrhau eu bod yn gymwys, yn gywir ac amserol, yn ogystal ag adolygu trefniadau ar gyfer y broses apêl, adrodd at Lywodraeth Cymru ac ad-hawlio taliadau.

Bydd rhan 2 o'r archwiliad yn cael ei gynnal ar ôl Mawrth 2022 i sicrhau bod y cais wedi cael ei dderbyn a'i dalu gan LC, yn ogystal a bod taliadau dyblyg sydd yn cael eu hadnabod yn cael eu gweithredu/hadennill fel bod y cais diwygiedig a gyflwynir i i LC yn gyflawn ac yn gywir.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Gwelwyd bod cyfarwyddiadau gweinyddu ar gyfer y Cynllun Cydnabod Cymdeithas Gofal wedi'u derbyn gan Lywodraeth Cymru (LC). Nodwyd yn y cyfarwyddiadau ddyddiadau pwysig ar gyfer gweinyddu a chyflwyno gwybodaeth/cais am ad-daliad. Dylai bod cynghorau lleol yn cyflwyno cais am ad-hawlio'r grant i Lywodraeth Cymru erbyn 31 Rhagfyr 2021. Mae'r canllaw yn gofyn i'r holl wybodaeth gael ei gyflwyno i Data Cymru yn ganol mis Ionawr 2022 ar gyfer cynnal gwiriadau taliadau dyblyg terfynol.
- 5.2 Gwelwyd bod trefniadau addas mewn lle ar gyfer gweinyddu a phrosesu ceisiadau am daliadau i weithwyr gofal. Adroddwyd priodoldeb ar gyfer cyfarwyddiadau dosbarthu i holl weithwyr/rheolwyr, darparwyr allanol ac unigolion cymwysedig i allu dilysu cymhwysedd gan y Cyngor. Gwelwyd bod y meini prawf yn berthnasol i lawer o swyddogion oedd yn deilwng i'r gydnabyddiaeth ariannol o £500 a wnaethpwyd ar gyfer 2020/21, felly roedd trefniadau eisoes wedi adnabod llawer o unigolion oedd yn deilwng i'r taliad.
- 5.3 Gwelwyd bod ceisiadau wedi cael eu derbyn gan ddarparwyr allanol yn y blwch e-bost gofal a bod rhain wedi cael eu gweithredu'n gywir ac amserol ar gyfer sampl o ddarparwyr allanol a wiriwyd.
- 5.4 O'r sampl a wiriwyd gwelwyd bod taliadau wedi cael eu gweithredu ar sail derbyn cadarnhad gan y rheolwr llinell bod eu swyddog/ion yn deilwng i'r taliad drwy cofnodi a chyflwyno taenlen i'r swyddog cefnogol i'w weithredu. Yn ogystal, gwiriwyd bod ffurflen gais gefnogol wedi cael ei chwblhau gan y swyddog/ion yma drwy holi y rheolwyr llinell am copi o'r ffurflenni. Derbyniwyd 9/12 o'r ffurflenni hyn gyda 3 o reolwyr heb ymateb i'r cais.
- 5.5 Gwelwyd mai ond un apêl a dderbyniwyd yn ystod y gweithrediad taliadau bonws ac ymddengys bod y cais wedi cael ei drin yn briodol, yr ymgeisydd wedi derbyn ymateb a hynny o fewn amserlen briodol.
- 5.6 Wrth dilyn sampl o daliadau bonws gwelwyd bod y taliadau yn drethadwy ac wedi cael eu trin yn gywir yn y system gyflogau.
- 5.7 Eglurodd y Rheolwr Prosiect (Swyddog Arbenigwr Categori a Datblygu) bod gwiriadau am daliadau dyblyg wedi cael eu cynnal wrth weithredu ar geisiadau a dderbyniwyd gan y Cyngor. O ran adnabod dyblygiadau gyda chynghorau eraill a'r Bwrdd Iechyd, adroddwyd bod y data wedi cael ei lwytho i system "Emyr" gan Llywodraeth Cymru, ac adnabuwyd cryn dipyn o ddyblygiadau, gyda'r rhan fwyaf ohonynt yn rai Iechyd.

Mae'r gwasanaeth yn disgwyl am gyfarwyddiadau pellach gan LC ar sut i ymdrin a rhain ond bod cyfle i gyflwyno cais am ad-daliad addasedig i LC erbyn 16 Mawrth 2022 yn dilyn gwiriadau pellach.

- 5.8 Gwelwyd bod y taliadau wedi cael eu cysoni yn ôl i'r cyfriflyfr ac ymddengys yn eu bod yn gywir. Yn ogystal, cadarnhawyd bod y cais am ad-daliad wedi cael ei gyflwyno i LC ar y 28 Ionawr 2022 ac wedi cael ei dderbyn. Gwelwyd bod y cais am ad-daliad i LC yn gyflawn h.y. yn cynnwys yr holl gyfansymiau/costau sydd wedi cael eu talu allan i'r ymgeisydd.
- 5.9 Adroddodd y Rheolwr Prosiect bod taliadau dyblyg wedi cael eu hadnabod ac wedi cael eu cynnwys yn y cais am ad-daliad Ionawr 2022. Fodd bynnag, bydd y taliadau dyblyg yn cael eu cywiro ar gyfer cyflwyno ffigyrau terfynol i LC erbyn 16 Mawrth 2022, ynghyd ag unrhyw addasiadau sydd eu hangen h.y. taliadau neu ad-enillion.

6. Camau Gweithredu

Mae Swyddog Arbenigwr Categori a Datblygu wedi adrodd ei bod am ddisgwyl am gyfarwyddiadau Llywodraeth Cymru ar gyfer adennill taliadau dyblyg sydd wedi eu hadnabod, yn ogystal â gweithredu ar y cais terfynol gyda ffigyrau cywir i'w gyflwyno erbyn 16 Mawrth 2022.

STORIEL

1. Cefndir

- 1.1 Yn ôl gwefan Storiel, *“Nod Gwasanaeth Amgueddfeydd Gwynedd yw casglu eitemau, gofalu amdanynt, eu gwarchod, eu harddangos a’u dehongli ar sail hanes a chymeriad unigryw Gwynedd a sicrhau bod y casgliadau hyn yn ysbrydoli ac yn addysgu a’u bod ar gael i bawb eu mwynhau mewn ffordd ddiuedd a chynhwysol.”* Agorwyd Storiel yn Ionawr 2016 fel amgueddfa sy’n dwyn ynghyd gasgliadau hanes cymdeithasol o bob rhan o’r gogledd, gyda phwyslais arbennig ar Wunedd.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle er mwyn lliniaru’r risg amlygwyd yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol o *“ansawdd cynnig Storiel yn dirywio gan nad ydi’n cynhyrchu incwm digonol i gynnal gweithgareddau”*. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu adolygu’r camau gweithredu sydd mewn lle, gyda’r bwriad o alluogi Storiel i barhau i weithredu a chynnal gweithgareddau o ansawdd.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i’r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru’r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

- 4.1 Mae risgiau’r archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Risg	Nifer
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Derbyniodd Cyngor Gwynedd gefnogaeth gan Gronfa Adferiad Diwylliannol Cymru (*Wales Cultural Recovery Fund*) tuag at ddatblygu cynllun gwaith a fyddai’n cryfhau gwytnwch Storiel ac Amgueddfa Lloyd George. O fewn y cynlluniau gwaith hyn ‘roedd gofyniad i ddatblygu achos busnes a oedd yn adolygu gweithrediadau ar y ddau safle i wella cynhyrchu incwm a chynaliadwyedd, ac i ailasesu cyfraniadau ariannol blynyddol yr Awdurdod Lleol. Cynhaliwyd yr adolygiad yma gan ymgynghorwyr allanol.

- 5.2 Mae adroddiad o'r gwaith wedi ei lunio ond mae'r gwaith cyllidol yn parhau ar waith yn sgil trafodaethau pellach. Unwaith bydd y gwaith yma wedi ei gwblhau, bwriedir cyflwyno'r adolygiad i Fwrdd Storiel i'w drafod a'i gymeradwyo cyn symud ymlaen a gweithredu. Mae'r adolygiad yn cynnwys y weledigaeth ar gyfer Storiel, manylion strwythur, cyllideb, incwm, cynyddu gwelededd, hyrwyddo llif ymwelwyr a.y.b.
- 5.3 Mae cynllun gweithredu wedi ei lunio yn sgil yr adolygiad gyda'r gweithrediadau wedi eu grwpio i gategoriâu e.e. marchnata, cyllid, addysg, amgylcheddol a.y.b. O ran marchnata mae sylw penodol tuag at godi ymwybyddiaeth a gwelededd Storiel er mwyn cynyddu'r nifer o ymweliadau boed yn rai newydd neu'n ailadroddus. O ran cyllid, mae'r gweithrediad yn nodi'r angen i greu rhestr o arianwyr posibl ar gyfer Storiel i gefnogi nodau tymor byr, tymor canolig a hirdymor. Mae nifer o gyfeiriadau tuag at gyllido yn yr adroddiad gan gynnwys cyllid grant a sefydlu Ymddiriedolaeth i gefnogi gyda'r codi arian.
- 5.4 Nid yw Ymddiriedolaeth Storiel wedi ei sefydlu hyd yma. Er ymdrechion y gwasanaeth mae sawl ffactor wedi eu dal yn ôl e.e. gofynion y Comisiwn Elusennau a'r banc yn ogystal â Covid-19. Serch hyn, bwriedir ail ddechrau gyda'r broses o'i sefydlu yn ogystal â phenodi ymddiriedolwyr. Unwaith y bydd y cynllun busnes yn derfynol ac wedi derbyn cymeradwyaeth gan Fwrdd Storiel, y bwriad yw ei gyflwyno i'r ymddiriedolwyr er mwyn rhoi gweledigaeth a syniad o'r symiau arian sydd eu hangen ar gyfer cynnal Storiel.
- 5.5 Bydd derbyn cymeradwyaeth adroddiad a chynllun gweithredu'r ymgynghorwyr allanol yn golygu y byddai modd symud ymlaen gyda chynlluniau, gweithio tuag at wella cynhyrchu incwm a chynaliadwyedd Storiel a pharhau i weithredu a chynnal gweithgareddau o ansawdd.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Rheolwr Amgueddfeydd a'r Celfyddydau wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Cwblhau a chymeradwyo'r adolygiad gan yr ymgynghorwyr fel bod modd symud ymlaen gyda chynlluniau e.e. sefydlu Ymddiriedolaeth Storiel, adnabod ffynonellau cyllido a.y.b.**

CYFRIFON AMGUEDDFA LLOYD GEORGE**1. Cefndir**

1.1 Mae Amgueddfa Lloyd George a chartref ei blentyndod, Highgate, Llanystumdwy, yn olrhain bywyd cyn Brîf Weinidog y DU. Gweinyddir yr amgueddfa, sy'n elusen gofrestredig, gan Gyngor Gwynedd gyda chymorth Cyfeillion yr Amgueddfa sy'n cefnogi a chynorthwyo datblygiad yr Amgueddfa a'i defnydd addysgiadol. Oherwydd bod yr elusen wedi uchafu trothwy incwm o £25,000, rhaid cyflwyno cyfrifon ac adroddiad blynyddol yr ymddiriedolwyr i'r Comisiwn Elusennau am 2020-21, gan gynnwys adroddiad archwiliwr annibynnol o'r cyfrifon.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd cwblhau adroddiad archwiliwr annibynnol o gyfrifon yr Amgueddfa am y flwyddyn ariannol 2020-21, gan roi sicrwydd bod yr hyn a gyflwynir i'r Comisiwn Elusennau yn gywir. Gwnaethpwyd hyn drwy eu cysoni gyda chyfriflyfr y Cyngor, gan sicrhau bod yr holl drafodion yn berthnasol i'r Amgueddfa.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

- 4.1 Yn dilyn penderfyniad y Cyngor i roi'r gorau i redeg Amgueddfa Lloyd George o 1 Ebrill 2017, fe gyhoeddodd Llywodraeth y DU y byddai'r bwllch ariannol blynyddol o £27,000 yn cael ei gyfarch gan Lywodraeth y DU am 3 mlynedd hyd at 31 Mawrth 2020. Yng nghyfarfod o'r Cabinet ym mis Rhagfyr 2019, penderfynwyd yn ei rôl fel Awdurdod Lleol i gyfrannu £27,000 ar gyfer 2020-21 o Gronfa Drawsffurfio'r Cyngor er mwyn caniatáu mwy o amser i'r Ymddiriedolwyr, sef y Cabinet mewn rôl ar wahân, ystyried modelau gorau ar gyfer y dyfodol. Wrth gwrs, cafodd COVID-19 effaith sylweddol na ragwelwyd ar yr amgueddfa, ac ar y 12/01/21 gofynnwyd i Gabinet Cyngor Gwynedd i wneud cyfraniad un tro am gostau blwyddyn yr amgueddfa am 2021-22 er mwyn prynu rhagor o amser. Trafodwyd sefyllfa ac opsiynau ar gyfer rheolaeth yr elusen yn nghyfarfod y Cabinet – yn eistedd fel Ymddiriedolwyr yr elusen – ar 14/09/21.
- 4.2 Darganfuwyd fod y cyfrifon ar gyfer 2020-21 yn briodol ac felly cwblhawyd adroddiad yr archwiliwr annibynnol er mwyn datgan hynny.

TREFNIADAU LLYWODRAETHU

1. Cefndir

1.1 Mae Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru yn grŵp o sefydliadau preifat a chyhoeddus sydd wedi ymrwymo i hyrwyddo twf economaidd yn Ynys Môn, Conwy, Sir Ddinbych, Sir y Fflint, Gwynedd a Wrecsam. Mae eu hamcanion allweddol yn cynnwys gwella llesiant economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol y rhanbarth, a'i ddatblygu mewn ffordd gynaliadwy gyda chyfleoedd i bobl ennill sgiliau newydd ar gyfer y dyfodol a chael gyrfaoedd gwerth chweil. Mae Llywodraeth Cymru a'r DU wedi ymrwymo £240m i'r Cynllun Twf, gyda'r bwriad o wireddu buddsoddiad pellach drwy arian cyfatebol gan fuddsoddwyr allanol. Caiff achosion busnes prosiectau y Cynllun Twf eu cyflwyno i'r Bwrdd i graffu cyn rhyddhau cyllid cyhoeddus iddynt.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau llywodraethu prosiectau y Bwrdd yn briodol. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio trefniadau *due diligence* y Bwrdd o graffu achosion busnes ac unrhyw fuddiolwyr arfaethedig, gan sicrhau nad oes gwrthdaro buddiannau, a hynny mewn ymateb i bryderon Gweinidog Llywodraeth y DU dros Gymru am wendidau sydd eisoes wedi dod i'r amlwg mewn prosiect anghysylltiedig yn y de.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

4.1 Derbyniwyd llythyr gan Weinidog Llywodraeth y DU dros Gymru, dyddiedig 08/02/21, yn gofyn am sicrwydd bod BUEGC gyda trefniadau priodol mewn lle i atal diffygion â ddaeth i'r amlwg ym mhrosiect 'Cylchffordd Cymru', sef prosiect i adeiladu cylchffordd rasio ceir a beiciau modur yn y de. Cafodd y prosiect gyfraniad ariannol gan Lywodraeth Cymru er mwyn annog a chefnogi buddsoddiad preifat yn unol â'i hamcanion adfywio a datblygu economaidd. Yn benodol, roedd y Gweinidog eisiau sicrwydd bod y Bwrdd yn "*undertake robust due diligence in all cases*" a "*to ensure that robust processes are in place to manage any potential conflicts of interest, or appearance thereof, and that clear lines of accountability for the application of those processes exist*", yn ogystal â bod "*proactive process in place to identify any transactions involving funds being conducted through related companies*". Yn wreiddiol, cynlluniwyd yr archwiliad mewnol yma yn 2020/21 fel ymateb i'r llythyr, ond credwyd ei fod yn gynamserol.

- 4.2 Yn dilyn ymateb BUEGC yn amlinellu eu trefniadau, derbyniwyd llythyr pellach gan y Gweinidog yn diolch am *“rhoi syniad clir i mi o ba mor ddifrifol rydych chi’n cymryd y mater hwn. Mae’n galonogol gweld bod gennych broses ragweithiol i ganfod ac i reoli’r sefyllfaoedd hyn os byddant yn codi a lle mae’r atebolrwydd dros reoli’r materion hyn. Mae’n dda gweld bod y gweithdrefnau rydych wedi’u rhoi ar waith eisoes wedi bod yn effeithiol o ran tynnu sylw at wrthdaro rhwng buddiannau.”*
- 4.3 Cyhoeddwyd adroddiad gan Archwilio Cymru, dyddiedig Mai 2021 ‘Adolygiad Cynnydd Bargaen Twf Gogledd Cymru – Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru’ oedd o’r farn *“Mae gan BUEGC drefniadau llywodraethu clir a sefydledig.”* Rhoddwyd cynigion i wella a cyhoeddodd BUEGC y camau sydd mewn lle i weithredu arnynt. Yn ogystal, fel rhan o’r archwiliad mewnol yma, holwyd am berthnasedd argymhellion Archwilio Cymru i Lywodraeth Cymru yn sgil gwendidau prosiect Cylchffordd Cymru, oedd hefyd yn cwmpasu defnyddio cyllid cyhoeddus i annog a chefnogi buddsoddiad preifat mewn prosiectau, ond ni dderbyniwyd sylwadau.
- 4.4 Caiff achosion busnes pob prosiect Cynllun Twf ei ddatblygu yn unol â canllaw ‘Gwell Achosion Busnes’ a’r model Pum Achos a ddatblygwyd gan Lywodraeth Cymru a Thrysorlys EM yn ogystal â chanllaw Llyfr Gwyrdd Trysorlys EM. Mae’r achosion busnes yn destun Adolygiadau Porth annibynnol gan Hwb Sicrwydd Integredig Llywodraeth Cymru, yn amserol ar bob pwynt penderfynu allweddol, yn unol â Phroses Porth Swyddfa'r Cabinet. Caiff trefniadau caffael y noddwyr eu craffu fel rhan o’r broses yma.
- 4.5 Mae gan BUEGC bolisi gwrthdaro buddiannau sy'n pennu'r canllawiau a gweithdrefnau ar gyfer adnabod achosion o wrthdaro buddiannau, eu monitro a'u rheoli, p'un a ydynt yn rhai go iawn neu'n rhai a all ddigwydd. Yn unol â’r polisi, mae'r broses yn ei gwneud yn ofynnol i bob unigolyn ddatgan eu buddiannau drwy gofrestr pro forma, a gwelwyd tystiolaeth o hyn. Caiff disgrifiad, ynghyd â manylion unrhyw gysylltiadau sydd ynghlwm â'r buddiant a pha raglen neu brosiect y mae'n ymwneud â hwy, ei gofnodi, a chaiff y pro forma ei lofnodi a'i gadw ar gofnodion y swyddfa portffolio. Roedd aelodau etholedig ac ymgynghorwyr i'r Bwrdd eisoes yn ddarostyngedig i'r trefniadau mewn perthynas â buddiannau personol drwy eu cod ymddygiad neu'r trefniadau cyfwerth yn *Governance Agreement (GA) 1 a 2.*
- 4.6 Gwelwyd fod cytundeb ariannu rhwng BUEGC a phrif noddwyr y prosiect yn cwmpasu gwrthdaro buddiannau yn ogystal â’r angen i gaffael mewn ffordd tryloyw, cystadleuol a chynaliadwy.

DYLEDION**1. Cefndir**

1.1 Y Gwasanaeth Iechyd Genedlaethol sy'n gyfrifol am Gofal Iechyd Parhaus (GIP) ac mae fframwaith cenedlaethol ar ei gyfer. Yn unol â'r fframwaith mae'r pecynnau GIP yn aml yn cael eu cynllunio a'u teilwra ar y cyd rhwng aelodau staff y Bwrdd Iechyd Lleol a staff gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdodau lleol. Y bwriad yw bod un awdurdod yn cymryd rôl arweiniol, ac yn gyfrifol am y gofal ac yn anfonebu'r sefydliad arall am gyfraniad, sydd yn ganran wedi ei gytuno wrth lunio'r pecyn gofal. Mae anghydfodau wedi codi ar sawl achlysur yn enwedig os nad yw'r Bwrdd Iechyd yn cytuno fod yr unigolyn yn gymwys am GIP. Yn hanesyddol mae nifer o broblemau ac anghytuno wedi bod ar draws awdurdodau'r gogledd o ran yr elfen anfonebu, gydag anfonebau yn cael eu herio gan y Bwrdd Iechyd a diffyg tystiolaeth er mwyn cadarnhau lefel y cyfraniad. Mae hyn wedi arwain at nifer o ddyledion agored yng Ngwynedd, yn ogystal â dyledion drwg sydd wedi cael eu hysgrifennu i ffwrdd.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod trefniadau a rheolaethau priodol mewn lle er mwyn cyflwyno anfonebau am gyfraniad gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BIPBC) ac i sicrhau bod taliadau yn cael eu derbyn. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio'r trefniadau presennol o fewn y gwasanaethau perthnasol gan gynnwys sut mae manylion y dyledion yn cael eu crynhoi a'u cofnodi, a'r trefniadau i adennill yr incwm a delio gyda diffyg gweithrediad neu heriau gan y Bwrdd Iechyd.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	4
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Ar amser yr archwiliad roedd dyledion agored gan y Bwrdd Iechyd yn dyddio'n ôl i 2013. Ar 23 Tachwedd 2021, roedd gwerth y dyledion agored codwyd hyd at ddiwedd Mawrth 2021 yn £855k. O ganlyniad, mae'r Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant a'r Cyfrifydd Grŵp wedi bod mewn sawl trafodaeth gyda'r Bwrdd Iechyd er mwyn hwyluso'r prosesau a thynhau trefniadau. Mae disgwyl bydd y trefniadau newydd sydd ar y gweill yn lliniaru'r risg o ddyledion ddim yn cael eu talu. Adroddodd yr Uwch Cyfrifydd Gofal mae'r gwasanaeth yn rhagweld erbyn cau blwyddyn 2021/22 bydd y ddyled yn ei gyfanrwydd oddeutu £300k.
- 5.2 Mae pecynnau gofal sydd yn destun GIP yn cael eu cynllunio ar draws nifer o wasanaethau gwahanol o fewn yr adran yn ogystal ag o fewn yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd. Yn hanesyddol nid oedd trefn na chanllawiau penodol yn bodoli i gynorthwyo staff wrth geisio trefnu pecynnau gofal ar y cyd â'r Bwrdd Iechyd. Mae unigolion nad ydynt yn gymwys am y pecyn GIP wedi arwain at broblemau sylweddol o ran cytundeb dros ganrannau cyllido. Mae hyn wedi arwain at anghysondebau yn y broses gan arwain at herio a dadlau cynnwys a symiau rhai o'r anfonebau gan y Bwrdd Iechyd a gorfu i staff Gwynedd gyfathrebu gydag amryw o aelodau staff y Bwrdd Iechyd. Yn naturiol mae dyletswydd ar Wynedd i ddarparu gofal angenrheidiol i unigolion a thalu'r cyflenwyr gofal, cyn ad-hawlio cyfraniad gan sefydliadau eraill. Fodd bynnag mae sawl anghydfod wedi codi yn ddiweddarach lle nad yw'r Bwrdd Iechyd yn fodlon gyda'r lefel cyfraniad neu yn dadlau os yw'r unigolyn yn deilwng i GIP o gwbl. Golygai hyn bod amser staff yn cael eu dreulio i geisio negodi ar gynlluniau gofal sydd eisoes wedi eu cytuno gan weithwyr cymdeithasol ac yn weithredol.
- 5.3 Er bod staff Iechyd a Gwynedd yn cydweithio ac yn dilyn yr un fframwaith, nid yw'r hyfforddiant ar y fframwaith wedi bod ar y cyd. Mae hyn wedi golygu bod cyflenwyr gwahanol yn darparu'r hyfforddiant gan arwain at wahaniaethau bach yn y dulliau sy'n cael eu gweithredu. Gall hyn achosi oedi wrth asesu, ac anghydweld ar rai elfennau. Mae disgwyl bydd fframwaith ddiwygiedig yn dod i rym ym mis Ebrill 2022. Ar hyn o bryd nid yw'n sicr pa effaith caiff hyn ar y broses cynnal asesiadau yn y dyfodol.
- 5.4 Yn hanesyddol mae trafferthion ac anghydfodau wedi dod i'r amlwg wrth i banel asesu y Bwrdd Iechyd gwrdd i drafod pecynnau ac asesiadau gan ddod i gasgliad gwahanol mewn rhai achosion o ran y lefel gofal sydd ei angen ar unigolion ac felly swm y cyfraniad maent yn fodlon arno. Nid oes unrhyw gynrychiolaeth gan yr awdurdodau lleol yn y panel ac mae'r pecynnau gofal eisoes yn weithredol cyn derbyn manylion o benderfyniad y panel. Ar adegau mae enghreifftiau lle bu i'r panel gytuno ar swm nad oedd yn cyfateb i'r swm gan Gwynedd. Nid yw hyn yn dod i'r amlwg nes gwelir bod anfonebau wedi eu talu'n rhannol.

- 5.5 Mae'r broses bellach yn gofyn am fanylion y pecynnau gofal gael eu bwydo i mewn i system y gwasanaethau cymdeithasol, WCCIS, er mwyn galluogi i 'Service Placement' ('SP') gael ei greu. Defnyddir y manylion yma i baratoi anfonebau i'r Bwrdd Iechyd am gyfraniad penodol pan mae Gwynedd yn ymgymryd â rôl comisiynu arweiniol. Mae angen sicrhau fod tystiolaeth yn cael ei gyflwyno sy'n cadarnhau bod staff y Bwrdd Iechyd yn cydweld a chytuno ar lefel eu cyfraniad er mwyn cwblhau'r 'SP'. Mae hyn wedi bod yn wendid hanesyddol gyda 'SP' yn cael eu creu yn dilyn trafodaethau ar lafar ond dim tystiolaeth i gadarnhau lefel y cytundeb. Mae hyn wedi golygu oedi neu fethiant i dderbyn taliadau ar lefel y cyfraniad gwreiddiol. Gall methiant i gofnodi hefyd arwain at becynnau gofal ar y cyd yn cael eu gweithredu, ond dim anfoneb yn cael ei godi ar y Bwrdd Iechyd. Roedd anghysondebau hanesyddol yn deillio o'r ffaith bod Gwynedd wedi ei rannu'n dair ardal. Rhagwelir bod y strwythur presennol gyda'r broses mewnbynnu gwybodaeth a thystiolaeth wedi ei ymgorffori i mewn i WCCIS yn debygol o liniaru rhai o'r risgiau. Fodd bynnag byddai'n fanteisiol i'r gwasanaethau gadw cofrestr o lefel y cyfraniadau ar wahân er mwyn galluogi i'r sawl sydd yn gyfrifol am godi'r anfonebau i gysoni gyda'r ffigyrau hyn.
- 5.6 I hwyluso a thacluso'r broses anfonebu ymhellach, mae'r Cyfrifydd Grŵp yn ehangu ar broses lle roedd yn treialu anfon adroddiad i'r Bwrdd Iechyd yn amlinellu beth fydd cynnwys anfoneb er mwyn sicrhau bod cynnwys yr adroddiad wedi ei gytuno cyn anfonebu. Y bwriad yw lleihau'r achosion lle mae'r Bwrdd Iechyd yn gwrthod talu anfoneb yn ei gyfanrwydd neu yn talu'r anfoneb yn rhannol sydd yn achosi blerwch o ran gweinyddiaeth a statws yr anfonebau a'r dyledion.
- 5.7 Yn ystod y flwyddyn ariannol bresennol, mabwysiadwyd trefn tri cam er mwyn delio ag unrhyw anghydfod. Mae Gweithwyr Cymdeithasol a nyrsys/swyddogion y Bwrdd Iechyd yn rhan o'r cam cyntaf, ac os nad oes cytundeb, mae'r achos yn cael ei uchafu i'r ail gam gydag Uwch Reolwyr Gwynedd a'r Bwrdd Iechyd. Os nad ydynt yn llwyddo i gytuno mae trydydd cam lle mae'r Pennaeth Adran yn ceisio negodi gyda swyddog cyffelyb yn y Bwrdd Iechyd. Bu cyfarfodydd cychwynnol yn effeithiol a llwyddwyd i ddod i gyfaddawd ar ddyledion hyd at £200k. Mae'r drefn sydd wedi ei amlinellu yn ymddangos yn effeithiol a rhesymol ond mewn gwirionedd yn parhau yn ddibynnol ar staff Gwynedd a'r Bwrdd Iechyd yn cytuno ar gyfansymiau anfonebau a'r dyledion. Yn naturiol mae rhai elfennau yn parhau tu hwnt i reolaeth staff Gwynedd.
- 5.8 Mae'r trefniadau newydd o ran trefnu pecynnau ac anfonebu wedi eu sefydlu er mwyn lliniaru'r risg o anfonebau yn cael eu herio, eu talu'n rhannol neu droi'n ddyledion tymor hir. Mae trafodaethau eraill yn gydamserol â hyn er mwyn ceisio cyfaddawdu gyda'r Bwrdd Iechyd ar y dyledion hir dymor hanesyddol. Y bwriad yw ceisio lleihau neu osgoi dyledion o'r fath yn y dyfodol yn ogystal â lleihau neu ddileu'r dyledion hanesyddol. Mae sgôr risg yr adroddiad yn adlewyrchu'r prosesau newydd yma yn hytrach na'r sefyllfa sydd wedi deillio o wendidau hanesyddol.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Adran wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Ystyried ychwanegu proses o gadw cofrestr o fewn y gwasanaethau yn nodi canran/symiau cyfraniad pob pecyn gofal er mwyn hwyluso'r broses o greu SP a codi anfonebau a chysoni.
- Sicrhau bod tystiolaeth ar gyfer unrhyw gytundeb gyda staff y Bwrdd Iechyd wedi ei gofnodi a'i gyfathrebu i'r swyddogion cyllid perthnasol gan staff yr Adran er mwyn cefnogi a rhoi sail i unrhyw becyn gofal/anfoneb.
- Efelychu'r broses o ddefnyddio adroddiad cyn anfonebu ar draws holl wasanaethau'r Adran a chyfathrebu'r drefn yma gyda'r Adran Plant a Theuluoedd.
- Parhau i fonitro trefniadau newydd o ran delio gydag anghydfod gyda'r Bwrdd Iechyd a'u hadolygu os bydd angen.

DIOGELU ASED AU CLEIENTIAID

1. Cefndir

1.1 Mae gan apwyntai hawl gyfreithiol i weithredu ar ran unigolion sydd ddim â'r gallu i reoli materion eu hunain. Bydd apwyntai'n trefnu i dderbyn holl fudd-daliadau mae'r unigolyn yn gymwys iddynt, a thalu eu biliau gan ddefnyddio'r arian. Gall y Cyngor fod yn apwyntai i unigolyn sy'n derbyn gwasanaethau gofal cymdeithasol ble nad oes neb arall sy'n addas, barod ac yn gallu gweithredu fel apwyntai ar eu rhan. Mae'r rôl o fod yn ddirprwy (*Deputy for Property and Affairs*) yn rhoi hawliau pellach er mwyn cael mynediad at gyfrifon banc, pensiynau preifat/gwaith, cychwyn a terfynu tenantiaeth, gwerthu eiddo, gweinyddu stad ayb.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau priodol mewn lle i ddiogelu asedau defnyddwyr gwasanaeth gofal ble mae Cyngor Gwynedd wedi'i penodi fel dirprwy neu apwyntai ar eu cyfer. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio'r trefniadau ac archwilio sampl o achosion er mwyn sicrhau bod yr Uned Rheoli Asedau Cleientau yn gwireddu lles orau defnyddiwr gwasanaeth. Yn ogystal, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio system a phrosesau newydd yr Uned o weinyddu asedau y cleientiaid.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	
UCHEL	
CANOLIG	1
ISEL	

5. Prif Ddarganfyddiadau

5.1 Mae Swyddfa'r Gwarcheidwad Cyhoeddus (*Office of the Public Guardian*) yn cynnal ymweliadau sicrwydd fel modd o oruchwylio a chefnogi dirprwyon. Mae ymweliadau sicrwydd yn cwmpasu adolygu cofnodion sampl o gleientiaid, gan sicrhau bod y Cyngor, fel eu dirprwy, yn rheoli a gweinyddu asedau eu cleientiaid yn briodol.

Derbyniwyd llythyr cadarnhaol gan Swyddfa'r Gwarcheidwad Cyhoeddus, dyddiedig 15/02/2018, yn crynhoi darganfyddiadau eu ymweliad sicrwydd diweddaraf. Mynegodd yr OPG *"It was noted that the deputyship officers demonstrated a strong level of competence and effectiveness... A good service is being provided and is meeting client needs well in a manner fully compliant with the Mental Capacity Act."* Rhwng yr ymweliadau sicrwydd yma, mae Swyddfa'r Gwarcheidwad Cyhoeddus yn cynnal gwiriadau ar hap ar gleientiaid yn ogystal, a gwelwyd eu bod yn fodlon gyda'r trefniadau.

- 5.2 Yn sgil y trefniadau sicrhau ansawdd sydd eisoes mewn lle gan Swyddfa'r Gwarcheidwad Cyhoeddus, a'u bodlonrwydd gyda'r gwasanaeth a roddir, roedd yr archwiliad hefyd yn cwmpasu gwirio system a phrosesau newydd yr Uned Rheoli Asedau Cleientau o weinyddu asedau y cleientiaid.
- 5.3 Mae'r systemau a'r drefn newydd o weithio, a ddaeth i rym yn 2019, yn cymryd lle trefn biwrocraidd ble roedd rhaid agor a gweinyddu cyfrif banc ar gyfer pob un o'r dros 200 o gleientiaid. Gan nad oedd modd bancio ar lein, oherwydd bod dros gant o gyfrifon, roedd angen ymweld â'r gangen leol gyda gwaith papur a phrawf o hunaniaeth i'w weinyddu, megis bob tro roedd angen creu taliadau drwy archeb sefydlog. Yn ogystal, roedd angen casglu arian parod o'r banc er mwyn ei gadw mewn diogell i'w rannu gyda cleientiaid. Ni fuasai'r drefn yma wedi bod yn ymarferol yn ystod cyfnod pellhau cymdeithasol pandemig COVID19.
- 5.4 Erbyn hyn, mae system newydd yr Uned, BMAP (Barclays Multi Account Platform) yn dal holl arian cleientiaid yr Uned mewn un cyfrif banc, gyda cyfrif rhithiol wedi sefydlu ar gyfer pob cleient sydd wedi trosglwyddo o HSBC. Caiff pob trafodiad ariannol ei ddal yn yr un cyfrif yma cyn i'r Uned greu rheol yn y system sy'n ei adnabod a'i drosglwyddo (ynghyd â throsglwyddiadau y dyfodol) i'r cyfrif rhithiol cywir. Caiff y cyfrifon eu cysoni yn rheolaidd gyda basdata Casper, sef cofnod o holl incwm a gwariant rheolaidd y cleient.
- 5.5 Mae'r Uned hefyd wedi mabwysiadu'r defnydd o gardiau rhagdal. Mae defnyddio cardiau o'r fath yn dileu y risgiau sydd ynghlwm â'r defnydd o arian parod. Gall cleientiaid hefyd ddefnyddio y cerdyn dros y we, ac mae trywydd yn bodoli ar gyfer pob gwariant. Mae'r rheolaethau ynghlwm â'r cerdyn yn cynnwys peidio gallu mynd i ddyled arno, ac atal defnydd o wariant cynhennus, megis defnyddio y cerdyn ar gyfer gamblo.
- 5.6 Mae gan yr Uned yr hawl i godi ffi gweinyddol ar eu cleientiaid yn flynyddol, sydd wedi ei bennu gan y Llys Gwarchod. Fodd bynnag, gwelwyd bod rhai anfonebau hanesyddol yn parhau yn ddyledus i'r Uned. Cytunodd yr Uned i ymchwilio i'r anfonebau yma.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Swyddog Rheoli Cyllid ac Asedau Cleientau wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Ymchwilio i anfonebau sy'n parhau'n ddyledus i'r Uned.**